

İlkokulda Disiplinlerarası Öğretime Yönelik Mevcut Durumun İncelenmesi¹

Examination of the Current Situation Regarding Interdisciplinary Teaching in Primary Schools

Memet Karakuş, *Yrd.Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim ABD,*
memkks@gmail.com

Serkan Aslan, *Doktora Öğrencisi, Milli Eğitim Bakanlığı, Nuri Özaltın İlkokulu,* aslan.s1985@gmail.com

ÖZ. Bu araştırmanın amacı, öğretmen görüşlerine göre ilkökulda disiplinlerarası öğretime yönelik mevcut durumu incelemektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında yazılı görüş alma formu ile gözlem kullanılmıştır. Araştırmada nitel veri analizlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Elazığ ili Karakoçan ilçesindeki ilkokullarda görev yapan 23 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt ve maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Yazılı olarak görüşü alınan öğretmenler belirlenirken ölçüt örnekleme, bu öğretmenler içerisinde gözlenen öğretmenler belirlenirken maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin bir kavramı, konuyu ya da temayı farklı disiplinlerle ilişkilendirmelerine dikkat ettikleri, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken zaman yetersizliği sorunu yaşadıkları görülmüştür. Öğretmenler disiplinlerarası öğretim yaklaşımında karşılaşılan sorunlara yönelik olarak öğretim programlarının, bu yaklaşımı dikkate alarak düzenlenmesi gerektiği önerisi getirmişlerdir. Yapılan gözlemlerde, A1 öğretmenin, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını gayet iyi bir şekilde uyguladığı, A2 öğretmenin uygulayamadığı ve A3 öğretmenin eksik uyguladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler. Disiplinlerarası öğretim, sınıf öğretmeni, ilkökul.

ABSTRACT. The purpose of this research is to examine the current situation regarding interdisciplinary teaching in primary schools based on the opinions of teachers. In the research, case study among the qualitative research patterns is used. In collection of the data, observation and form for taking written opinions are used. In the research, one of the qualitative data analyses, the descriptive analysis is used. 23 class teachers working in primary schools of Karakocan district of Elazığ province in the academic year of 2014-2015 constitute participants of the research. Criteria and maximum variety sampling methods from purposive sampling methods are used in the research. When identifying the teachers, whose opinions are taken in writing, criteria sampling and when identifying the teachers to be observed among these teachers, maximum variety sampling methods are used. As a result of the research, it is seen that the teachers pay attention to associate a concept, subject or theme with different disciplines and have experienced lack of time problems when implementing the interdisciplinary teaching approach. The teachers suggested that for the problems encountered in the interdisciplinary teaching approach, the curriculums should be arranged by taking into account this approach. In the observations, it is seen that teacher A1 implemented the interdisciplinary teaching approach very well, teacher A2 could not implement and teacher A3 implemented incompletely.

Keywords. Interdisciplinary teaching, class teacher, primary school.

SUMMARY

Purpose: The purpose of this research is to examine the current situation regarding interdisciplinary teaching in primary schools according to the opinions of teachers.

¹ 8-10 Haziran 2015 tarihinde düzenlenen II. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresinde sunulmuş sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

Method: In this research, one of the qualitative research patterns, case study pattern is used. 23 class teachers working in primary schools of Karakocan district of Elazığ province in the academic year of 2014–2015 constitute participants of the research. Criteria and maximum variety sampling methods from purposive sampling methods are used in the research. In collection of the data, observation and Form for Taking Written Opinions (YGAF) are used. In analyzing the data, descriptive analysis is used.

Findings: As a result of the research, the teachers indicated that when associating a concept, subject or theme to more than one discipline, they rather pay attention that it is related to the daily life, they look whether it is suited to different disciplines or not, pay attention to the relation between different disciplines in line with the level of students and applicability in different disciplines. The teachers stated that they encountered problems because of lack of time, tools and equipment when implementing the interdisciplinary teaching approach. The teachers have developed suggestions for the problems encountered in the interdisciplinary teaching approach such as the curriculum must be prepared by taking into account this approach, in-service training must be given to the teachers, the curriculum should not be too intense. In the observation, it is seen that teacher A1 implemented the interdisciplinary teaching approach very well, teacher A2 could not implement and teacher A3 implemented incompletely.

Discussion and Results: As a result of this research, the teachers indicated that when associating a concept, subject or theme to more than one discipline, they rather pay attention that it is related to the daily life. In the interdisciplinary teaching approach, it is required to include matters related to daily life because the interdisciplinary teaching approach reflects the daily life (Yarımca, 2011). Moreover, for achievement of students' learning, it is of great importance that the subjects, concepts, etc. are associated with daily life. Selection of subjects associated with daily life may provide positive contributions to learning of students and increase students' motivation. The teachers have indicated that when associating a concept, subject or theme with more than one discipline, they look whether the concept, subject or theme is appropriate to different disciplines. Interdisciplinary teaching is an approach in which a concept, subject or theme is associated with more than one discipline. When associating a concept, subject or theme with different disciplines, it is required to be appropriate to these disciplines.

The teachers have stated that when implementing the interdisciplinary teaching approach, they had problems due to lack of time. When national and international literatures are examined, lack of time is stated as one of the limitations of the interdisciplinary teaching approach (Konukaldi, 2012; Sullivan, 2000; Suraco, 2006). Indication of experiencing lack of time also by the teachers in this research shows parallelism with the national and international literatures. The teachers reported that they had problems when implementing the interdisciplinary approach due to lack of tools and equipment. To carry out interdisciplinary teaching effectively, it is required to have materials belonging to different disciplines. In fact, it is also indicated by Coskun (2009) that teaching materials are required to be used for the interdisciplinary approach to be effective. Moreover, using tools and equipment belonging to different disciplines may contribute to better learning the concept, theme or subject that is developed based on the interdisciplinary teaching approach by the student.

For the problems encountered in the interdisciplinary teaching approach, the teachers have developed the suggestion that the curriculums need to be organized by taking into account this approach. This suggestion is a striking result of our research because the current primary school curriculums have been developed by taking into account the interdisciplinary teaching approach. However, development of such a suggestion by the teachers suggests that the curriculums are not organized by considering this approach. The teachers have developed the suggestion that in-service training needs to be given. To implement the interdisciplinary teaching approach, the teachers need to have sufficient knowledge on this approach. Otherwise, they may have difficulties in practicing this approach.

When the activities, which are implemented by the teachers, related to the interdisciplinary teaching approach are observed, it is seen that teacher A1 implemented the interdisciplinary teaching approach very well. Teacher A1 has a master's degree. This demonstrates that A1 teacher cares about professional development. In consequence of the observations, it is determined that teacher A2 could not implement the interdisciplinary teaching approach and teacher A3 implemented incompletely. A2 teacher has a bachelor's degree and is a teacher for seven years. It is thought that teacher A2 could not practice this approach because of not having sufficient knowledge on the interdisciplinary teaching approach. It is observed that teacher A3 had difficulties in applying the interdisciplinary teaching approach. It is determined that teacher A3 could not implement this approach well enough. The reason for this is thought as not having sufficient knowledge on this approach.

GİRİŞ

Günümüzde öğretim-öğrenme ortamında bireylerin öğrenmelerini kolaylaştıracak, düşünme becerilerini geliştirecek, onların bir olay ya da durum karşısında farklı bakış açılarıyla bakabilmesini sağlayacak etkinliklerin uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için öğretim-öğrenme ortamında birden fazla disipline ait etkinliklerin uygulanması gerekmektedir. Çünkü öğretim-öğrenme ortamında farklı disiplinlere ait etkinliklerin uygulanması öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmakta, üst düzey düşünme becerilerini geliştirmekte ve farklı bakış açısı kazandırmaktadır (Aybek, 2001). Ayrıca birden fazla disipline dayalı olarak öğretim-öğrenme ortamının düzenlenmesi öğrencilerin olaylara ya da durumlara bütünsel olarak bakabilmesini sağlayacaktır. Nitekim günümüzde eğitimin amaçlarından birisi de, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek, olaylara ya da durumlara farklı bakış açılarıyla bakabilen ve olayları ve durumları bütünsel açıdan bakabilen bireyler yetiştirmektir. Bu amaca ulaşabilmek için de öğretim-öğrenme ortamında birden fazla disiplinin ilişkilendirildiği disiplinlerarası öğretim yaklaşımının uygulanması önem taşımaktadır.

Disiplinlerarası öğretim yaklaşımı farklı bilim insanlarıncı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Yıldırım (1996:89), disiplinlerarası kavramını "*geleneksel konu alanlarının belirli kavramlar etrafında anlamlı bir biçimde bir araya getirilerek sunulması olarak*"; Diker (2003), merkezine aldığı konu ya da problemi birden fazla disiplin kullanarak inceleyen program geliştirme yaklaşımı ya da bakış açısı olarak; Jacobs (1989:8) ise, "*bir konu ya da kavramın incelenmesi için birden fazla disiplinin bilgi ve yöntemini kullanan yaklaşım*" olarak tanımlamaktadır. Wilson, Katos ve Strevens'e (2007) göre ise disiplinlerarası kavramı farklı bakış açılarının birleştirilmesini içermektedir. Humphreys, Post ve Ellis'in (1981) öne sürdüğü tanıma göre, disiplinlerarası çalışmalar öğrencinin çevresiyle alakalı olan birçok boyuta ait bilgiyi genişletmesidir. Onlara göre, beceri ve bilgi birden fazla çalışma alanında geliştirilir ve uygulanır. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere, disiplinlerarası öğretim yaklaşımında bir kavram, konu ya da tema birden çok disiplin ile ilişkilendirilerek incelenmektedir.

Coşkun (2009), bilgi çağı olarak nitelendirilen yirmi birinci yüzyılda disiplinlerarası yaklaşımın var olan bilgiyi yorumlayabilme, çıkarımda bulunabilme, analitik düşünebilme gibi temel becerilerin geliştirilmesine katkı sağladığını belirtmiştir. Bu bakımdan öğretim programlarının bu yaklaşımı dikkate alarak tasarlanması önem arz etmektedir. Ayrıca öğretmenler, disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı olarak etkinlikler hazırlamalı ve öğretim-öğrenme sürecini bu yaklaşıma dayalı olarak düzenlemelidirler. Çünkü yapılan bazı araştırmalarda, disiplinlerarası yaklaşımın öğrencilerin okula ilgisini ve öğrenmeye katılımını arttırdığı belirtilmiştir (Sullivan, 2000; Suraco, 2006). Lattuca, Lois ve Kimberly (2004) yaptıkları çalışmada, disiplinlerarası ilişkiler içeren, karmaşık ve gerçek yaşam problemlerinin öğrencilerin katılımını arttırabileceğini belirterek sözü edilen görüşü desteklemektedir. Guthrie, Wigfield ve VonSecker (2000) yaptıkları araştırmada, disiplinlerarası yaklaşımla öğrenim gören öğrencilerin motivasyonunun geleneksel ortamda öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Guercio (2003) ise, çalışmasında, disiplinlerarası yaklaşım uygulandığında

öğrencilerin motivasyonunun eskiye oranla %50 arttığını belirtmiştir. Öğrenme ortamlarında disiplinlerarası yaklaşımların kullanılmasının bir amacı da bireylere çok yönlü düşünce biçimi kazandırmaktır (Yıldırım, 1996). Disiplinlerarası yaklaşımla çeşitli disiplinlerin bilgi ve becerileri ile konuyu inceleyen bireyler, farklı disiplinlerin bakış açılarından konuya bakma fırsatı bulmaktadır. Bu araştırmalara dayanarak, disiplinlerarası öğretim yaklaşımının öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirdiği, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırdığı, öğrencilerin derse olan katılımını, ilgisini ve öğrenmeye karşı motivasyonlarını arttırmada etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye’de disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Özkök (2005) tarafından yapılan araştırmada, disiplinlerarası yaklaşıma dayalı olarak geliştirilen yaratıcı problem çözme öğretim programının yaratıcı problem çözme becerisi üzerinde etkisi araştırılmış ve disiplinlerarası yaklaşıma dayalı yaratıcı problem çözme öğretim programının bu beceri üzerinde anlamlı derecede etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Coşkun (2009) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim sekizinci sınıf matematik dersinin disiplinlerarası yaklaşıma dayalı olarak işlenmesinin öğrencilerin matematik başarıları ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada, disiplinlerarası öğretim yaklaşımının öğrencilerin akademik başarılarını anlamlı şekilde etkilediği, ancak eleştirel düşünme eğilimlerini anlamlı derecede etkilemediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Yarımca (2010) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim ikinci kademe görsel sanatlar dersinde disiplinlerarası yaklaşıma dayalı olarak geliştirilen uygulamalarda disiplinlerarası yaklaşımın, geleneksel yöntemlere göre sanat eğitimi olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Güven ve Hamalosmanoğlu (2012) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim dördüncü sınıf fen ve teknoloji ders kitabındaki çevre içerikli etkinlikler disiplinlerarası yaklaşım yönünden incelenmiştir. Araştırma sonucunda, fen ve teknoloji ders kitabının bu yaklaşıma uygun olmadığı tespit edilmiştir. Arslantaş (2013) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim dördüncü sınıf görsel sanatlar dersinde disiplinlerarası yaklaşıma göre yapılan öğretimin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda disiplinlerarası yaklaşımın öğrencilerin tutumları üzerinde anlamlı etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Özhamamcı (2013) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında ilköğretim ve ortaokul öğretim programlarındaki disiplinlerarası öğretim uygulamalarına yönelik öğretmen görüşleri alınmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenler, ilköğretim ve ortaokul öğretim programlarındaki disiplinlerarası uygulamaları çoğunlukla faydalı bulurken, öğretmenler tarafından uygulamanın en faydalı yönü öğrencilerin konuları daha iyi kavramasına yardımcı olması olarak belirtilmiştir. Doğan (2014) tarafından yapılan araştırmada, öğrencilerin farklı disiplinlerden faydalanarak bilgileri bir bütün halinde öğrenmede başarılı oldukları, problemin kaynağına inerek çeşitli bakış açıları geliştirdikleri, ders içinde etkin oldukları, grupça ürettikleri ürünleri sunarken çok iyi organize oldukları gözlemlenmiştir. Ayrıca, yapılan uygulamalarda, öğrencilerin öğrendikleri bilgileri günlük hayata transfer etmede başarılı oldukları gibi önemli sonuçlara da ulaşılmıştır.

Türkiye’de 2005 eğitim-öğretim yılından itibaren ilkokullarda yapılandırmacı yaklaşıma dayalı olarak geliştirilen öğretim programları uygulanmaya başlanmıştır. Hazırlanan öğretim programları disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı olarak düzenlenmiştir. Yeni programlarda üniteler yerine daha kapsamlı alanları içeren temalar belirlenmiş ve bu temalar farklı disiplinlerle ilişkilendirilmiştir (Acat ve İkinci, 2005). İlkokul çağındaki çocuklar dünyayı bir bütün olarak algılamaktadırlar. Bu bakımdan, öğretim programlarının disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı olarak hazırlanması önem taşımaktadır. Nitekim Ünal (2011) tarafından da, ilkokullarda bilginin parçalara ayrılmış bir şekilde değil, bütün olarak verilmesinin etkili öğrenmeyi sağladığı vurgulanmıştır. Bu bakımdan, öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlerin, disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili görüşlerinin alınıp mevcut durumun tespit edilmesi yararlı olacaktır. Alanyazın incelendiğinde, disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili çok sayıda araştırmaya rastlanılmıştır. Ancak sınıf öğretmenlerinin disiplinlerarası öğretim yaklaşımına yönelik görüşlerinin incelendiği herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Araştırmacılar tarafından, öğretmenlerin bir kavram, konu ya da temanın birden çok disiplinle

ilişkilendirirken nelere dikkat ettiklerine, bu yaklaşımı uygularken karşılaşmış oldukları sorunlara ve bu sorunlara yönelik geliştirmiş oldukları çözüm önerilerine yönelik görüşlerinin alınması ve derslerinde disiplinlerarası yaklaşımı nasıl uyguladıklarına dair gözlemlerin yapılması araştırmaya değer bir konu olarak düşünülmüştür. Bu nedenle, araştırmacılar tarafından böyle bir çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuş ve bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca ulaşılan bulguların alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, öğretmen görüşlerine göre ilkokulda disiplinlerarası öğretime yönelik mevcut durumu incelemektir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Öğretmenler bir kavram, konu ya da temayı birden fazla disiplinle ilişkilendirirken nelere dikkat etmektedirler?
2. Disiplinlerarası öğretim uygulamalarında karşılaşılan sorunlar nelerdir?
3. Disiplinlerarası öğretimin daha etkili olmasına yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Disiplinlerarası öğretim nasıl uygulanmaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması; gerçek yaşam, güncel bağlam ya da ortamın içindeki bir durumun araştırılmasıdır (Yin, 2009). Creswell (2007) ise durum çalışmasını, gerçek yaşam, güncel, sınırlı bir durum ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış durumlar hakkında birden çok veri kaynağı aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi toplandığı nitel bir çalışma şeklinde tanımlamıştır. Bu araştırmada durum çalışması çeşitlerinden, tek ögeli durum çalışması kullanılmıştır. Tek ögeli durum çalışmasında, araştırmacılar sadece bir konuya odaklanırlar ve bu konuyla ilgili bir durum seçip bu durumu açıklamaya çalışırlar (Creswell, 2007). Bu araştırmada da, tek bir durum (disiplinlerarası öğretim yaklaşımı) seçilmiş ve bu durum ile ilgili öğretmen görüşleri açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca durum çalışmalarında ne, nasıl ve niçin gibi sorulara cevap aranmaktadır (Yin, 2009). Bu araştırmada da, alt amaçlarda görüldüğü üzere ne ve nasıl sorularına cevap aranmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, 2014–2015 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde Elazığ ili Karakoçan ilçesindeki ilkokullarda görev yapan 23 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt ve maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Yazılı olarak görüşü alınan öğretmenler belirlenirken ölçüt örnekleme, bu öğretmenler içerisinde gözlenen öğretmenler belirlenirken maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir (Patton, 1997). Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış ise, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır. Sözü edilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacılar tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu doğrultuda araştırmacılar tarafından öğretmenlerin, sınıf öğretmenliğinden mezun olması ölçütü oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sınıf öğretmenliği mezunu olma ölçütünün belirlenmesinin sebebi, ilkokullarda görev yapan bazı öğretmenlerin alandan mezun olmayıp ücretli öğretmen olarak görev yapıyor olmalarıdır. Bu öğretmenlerin disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili yeterli bilgileri olmayacağından böyle bir ölçütün olması gerektiği düşünülmüştür. Maksimum çeşitlilik örneklemede temel amaç, probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Başka bir ifade ile maksimum çeşitliliğe dayalı bir örneklem oluşturmada amaç, çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır

(Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada gözlem yapılan öğretmenlerin farklı sınıf okutmalarına, eğitim durumlarına ve kıdem yıllarına sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Bu şekilde çeşitlilik yansıtılmaya çalışılmıştır. Yazılı olarak görüşü alınan öğretmenlerin özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yazılı Görüşü Alınan Öğretmenlerin Özellikleri

Katılımcılar	f
Cinsiyet	
Kadın	12
Erkek	11
Eğitim Durumu	
Lisans	20
Lisans üstü	3
Kıdem Yılı	
0-5 yıl	6
6-10 yıl	13
11-15 yıl	4
Ders/Kurs/Seminer	
Aldım	4
Almadım	19
Okuttukları Sınıf Düzeyi	
1. sınıf	4
2. sınıf	8
3. sınıf	4
4.sınıf	7
Toplam	23

Tablo 1 incelendiğinde; kadın öğretmenlerin (f:12) erkek öğretmenlerden (f:11) fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin eğitim durumları incelendiğinde çoğunluğunun lisans mezunu (f:20) oldukları, disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili ders/kurs/seminer almadıkları (f:19), dördüncü sınıf öğretmeni oldukları (f:7) ve kıdem yıllarının 6-10 yıl arası (f:13) olduğu görülmektedir. Gözlem yapılan öğretmenlerin özellikleri ise Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Gözlem Yapılan Öğretmenlerin Özellikleri

Öğretmen Kodu	Cinsiyeti	Eğitim Durumu	Kıdem Yılı	Eğitim Verdiği Sınıf Düzeyi	Gözlem Yapılan Ders	Gözlenen Ders Saati
A1	Kadın	Yüksek Lisans	4 yıl	1. sınıf	Türkçe	2 ders saati
A2	Erkek	Lisans	7 yıl	3. sınıf	Hayat Bilgisi	2 ders saati
A3	Kadın	Lisans	13 yıl	4. sınıf	Sosyal Bilgiler	2 ders saati

Tablo 2 incelendiğinde, A1 öğretmenin cinsiyetinin kadın olduğu, yüksek lisans mezunu olduğu, kıdem yılının 4 yıl olduğu, 1. sınıf okuttuğu ve Türkçe dersinin 2 ders saati gözlemlendiği; A2 öğretmenin cinsiyetinin erkek olduğu, lisans mezunu olduğu, kıdem yılının 7 yıl olduğu, 3. sınıf okuttuğu ve hayat bilgisi dersinin 2 ders saati gözlemlendiği; A3 öğretmenin cinsiyetinin kadın olduğu, lisans mezunu olduğu, kıdem yılının 13 yıl olduğu, 4. sınıf okuttuğu ve sosyal bilgiler dersinin 2 ders saati gözlemlendiği görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada iki tür veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar:

Yazılı Görüş Alma Formu (YGAF): Sınıf öğretmenlerinin disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla YGAF hazırlanmıştır. YGAF’de katılımcıların kişisel

bilgilerini belirlemek için beş soru ve disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili görüşlerini belirleyebilmek için üç açık-uçlu soru bulunmaktadır. Açık-uçlu sorular, literatür taraması yapılarak ve Çukurova Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalında (ABD) doktora öğrenimine devam eden ve disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili doktora düzeyinde ders almış iki sınıf öğretmenin görüşleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim ABD'de görev yapan iki öğretim üyesinin görüşlerine başvurularak forma son şekli verilmiştir. Formdaki soruların son şekli şu şekildedir: Derslerde disiplinlerarası öğretim yaklaşımını nasıl uyguluyorsunuz? Örnek vererek anlatır mısınız?

1. Bir kavramı, konuyu ya da temayı birden fazla disiplin (ders) ile ilişkilendirirken nelere dikkat edersiniz? Açıklar mısınız?
2. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Örnek vererek açıkla mısınız?
3. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımını daha etkili olmasına yönelik görüş ve önerileriniz nelerdir?

Gözlem: Araştırmada nitel veri toplama araçlarından biri olan gözlem de kullanılmıştır. Gözlem, insanların doğal ortamlarında gözlenerek orada gerçekleşen olaylar hakkında fikir sahibi olmak için yapılan bir araştırma tekniğidir (Güler, Halıoğlu ve Taşgın, 2013). Bu araştırmada, gözlem türlerinden katılımcı olarak gözlemci kullanılmıştır. Katılımcı olarak gözlemci, ortamda yalnızca gözlem yapma amacıyla bulunur, grubun faaliyetlerine katılmaz. Burada katılımcılar gözlemcinin durumundan haberdardır (Aktaş, 2014). Bu araştırmada da, ikinci araştırmacı yazılı olarak görüşü alınan üç katılımcıdan izin alarak sınıflarına girip disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili yapmış oldukları etkinlikleri gözlemiştir. Gözlem formu olarak, yapılandırılmış gözlem formu kullanılmıştır. Yapılandırılmış gözlem formunda, nelerin gözleneceği açıkça belirtilmelidir (Aktaş, 2014). Nitel bir araştırmada yapılan bir gözlem sürecinde her şeyi gözlemek mümkün değildir. Bu nedenle gözleme başlamadan önce neyin hangi kapsamda gözleneceğinin açık bir biçimde ortaya konması, yani araştırmacının belirli yönelimi olması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu nedenle bu araştırmada, gözlemin sınırlarını çizmek için gözlem formu YGAF'deki sorular temele alınarak oluşturulmuştur. Gözlem formunda sınıf ortamı betimlenmiş, gözlenen öğretmenin hangi derslerle ilişkilendirme yaptığı, bir konu ya da kavramın disiplinlerle nasıl ilişkilendirdiği ve öğretmenin ilişkilendirme yaparken hangi sorunlarla karşılaştığı gözlenmeye çalışılmıştır. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim ABD'de görev yapan iki öğretim üyesinin görüşlerine başvurularak gözlem formuna son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması

YGAF'u araştırmacının ölçütüne uyan sınıf öğretmenlerine ikinci araştırmacı tarafından uygulanarak, öğretmenlerin görüşleri yazılı olarak alınmıştır. YGAF verileri 17-21/Kasım/2014 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmacı tarafından, ilçede bulunan tüm ilkokullara gidilerek araştırmaya gönüllü katılmak isteyen öğretmenlerden yazılı olarak görüşleri alınmıştır. YGAF'u uygulanırken öğretmenlere araştırmacının amacı açıklanmış ve formdaki soruları samimi bir şekilde cevaplamalarının araştırmacının amacına ulaşması için önemli olduğu söylenilmiştir. Her bir formun cevaplanması ortalama 20 dakika sürmüştür. Gözlenen öğretmenlerin ise, sözlü izinleri alınarak derslerine girilmiş ve disiplinlerarası yaklaşımı en çok uyguladıklarını söyledikleri derslerde gözlem yapılmıştır. Gözlem yapılmadan önce okul idarecilerinden sözlü olarak izinler alınmıştır. Gözlemler yapılırken hazırlanan form kullanılmış ve sınıfın doğal ortamının bozulmamasına dikkat edilmiştir. Gözlem yapılan sınıflarda öğrencilere gözlem ile ilgili kısa bilgi verilmiştir. Gözlemler ise, 24-28/Kasım/2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde, nitel veri analizlerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2011) göre betimsel analiz, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir

biçimde okuyucuya sunmak amacıyla yapılır. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu çalışmada, YGAF'deki ve gözlem formundaki sorulara dayalı olarak temalar daha önceden belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri Ö:1, Ö:2,...Ö:23 şeklinde kodlanarak görüşlere bulgular bölümünde yer verilmiştir. Gözlemde ise, gözlem formuna kaydedilen sonuçlara yer verilmiştir. Öğretmenlere ait gözlemler A1, A2 ve A3 şeklinde kodlanarak, gözlemlere bulgular bölümünde yer verilmiştir. Araştırmada en sık tekrarlanan kodlar açıklanıp yorumlanmıştır. Ayrıca YGAF'ye bazı katılımcılar bir görüş belirtirken bazı katılımcılar birkaç görüş belirtmiştir.

Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Lincoln ve Guba (1985), nitel araştırmada geçerlik ve güvenirliliğin sağlanması için dört yöntem belirlemişlerdir. Bunlar: inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirliktir. Bu araştırmada da, güvenirliliği ve geçerliliği sağlamak için bu yöntemler kullanılmıştır.

Inandırıcılık: Johnson ve Christensen (2004), nitel araştırmanın raporlaştırılmasında katılımcıların özellikleri ile ilgili bilgilerin verilmesinin, nitel araştırmanın inandırıcılığını arttıracaklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmada da, katılımcıların özellikleri ile ilgili bilgiler verilerek, araştırmanın inandırıcılığı arttırılmaya çalışılmıştır. Merriam (1998) inandırıcılığı sağlayabilmek için, araştırmanın bir uzmana sunulmasını önermiştir. Bu araştırmada da, inandırıcılığı sağlayabilmek için araştırma, Çukurova Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim ABD'de görev yapan ve nitel araştırma deneyimine sahip iki öğretim üyesine sunulmuş ve uzmanların görüşleri doğrultusunda araştırmada düzenlemeler yapılmıştır. İnandırıcılığı arttırmak için yapılan bir diğer strateji ise, verilerin analizini katılımcılara sunma ve ulaşılan sonuçların katılımcılar tarafından teyit edilmesini sağlamadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada da, araştırma sonuçları araştırmaya katılan üç sınıf öğretmeni tarafından teyit edilmiştir. Nitel çalışmalarda inandırıcılığı arttırmada kullanılan yöntemlerden biriside çeşitlemedir. Bu araştırmada da, yazılı görüş alma formu ve gözlem uygulanarak veri çeşitlemesine gidilmiştir.

Aktarılabilirlik: Aktarılabilirlik çoğunlukla çalışma sonuçlarını okuyan kişilerle ilgilidir (Polit ve Back, 2010). Araştırma sonuçlarının aktarılabilir olması için araştırmanın yapıldığı yer, katılımcılar ve çalışma ile ilgili zengin, detaylı ve doğru bilgilerin verilmesi gerekmektedir. Böylelikle çalışma raporunu okuyan kişiler bu sonuçların kendi ortamlarına uygun ve benzer olup olmadığı ile ilgili fikir sahibi olabilirler (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013). Bu araştırmada da, araştırmanın yapıldığı yer, katılımcılar ve araştırma ile ilgili detaylı bilgi verilmeye çalışılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011), aktarılabilirliği sağlamak için araştırmada betimlemelere, yani katılımcılardan doğrudan alıntılara yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu araştırmada da, her bir tema ile ilgili alıntılar yapılarak bulgular bölümünde bu alıntılara yer verilmiştir.

Tutarlılık: Araştırmanın tutarlılığını arttırmak için çalışmada elde edilen bulguların tamamı yorum ve genelleme yapılmadan doğrudan okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca araştırma sürecinde elde edilen tüm veriler, araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenip kodlanmıştır. Araştırmacıların birbirinden bağımsız olarak kullandıkları kodların tutarlılığı için görüş uyumlarına bakılmıştır Miles ve Huberman'ın (1994) [Güvenirlilik: Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] formülü uygulanarak araştırmanın güvenirliliği hesaplanılmıştır. Bu formüle göre araştırmanın güvenirliliği $[19/(19+6)]=0,76$ bulunmuştur. Miles ve Huberman'a (1994) göre, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun 0,90'a yaklaşması durumunda arzu edilen düzeyde bir güvenirlilik sağlanmış olmaktadır. Görüş ayrılığı durumunda da, araştırmacılar tarafından uzlaşma çalışması yapılmıştır (Silverman, 2010).

Teyit Edilebilirlik: Araştırmada teyit edilebilirliği sağlamak için, çalışmanın rapor olarak sunulması sırasında olabildiğince kişilerin ne söylediğinin uzun olarak çalışma içerisinde bulunması gerekmektedir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013). Okuyucu çalışmaya katılan kişilerin ifadelerini okuduğunda ifade edilen şeyin araştırmacı tarafından nasıl yorumlandığını görebilecek ve bu yorumlamalarının ne kadar doğru yapıldığını karşılaştırma olanağı bulmuş

olacaktır (Silverman, 2010). Bu araştırmada da, doğrudan alıntılar yapılarak katılımcıların ifadelerine yer verilerek okuyucuların karşılaştırma yapmalarına olanak sağlanmıştır. Ayrıca araştırmada elde edilen ham veriler ve kodlamalar ilgililerin inceleyebilmeleri imkân sunmak için araştırmacılar tarafından saklanmaktadır.

Araştırmada Alınan Etik Önlemler

Bogdan ve Biklen (2007) insanı konu alan araştırmalarda etik konusunda dikkat edilmesi gereken iki geleneksel uygulamaya değinmişlerdir. Bu uygulamalardan ilki bireylerin araştırmaya gönüllü olarak katılması, araştırmanın doğası ve karşılaşabilecekleri tehlike ve zorunluluklar konusunda bilgilendirilmeleridir. Diğer bir uygulama ise katılımcıların elde edecekleri kazanımlardan daha büyük bir riske maruz kalmamalarıdır. Bu araştırmada belirtilen iki etik uygulaması da dikkate alınmıştır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin seçiminde, gönüllülük ilkesi esas alınmış, katılımcıların gönüllü olarak araştırmaya katıldıkları bir kez daha teyit edildikten sonra, YGAF'nin kullanılmasına izin verip vermedikleri sorulmuş ve alınan yanıtların ardından kendilerine araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcılara istemedikleri takdirde formu doldurmayabilecekleri söylenilmiştir. Gözlemde de aynı şekilde, katılımcılardan izin alınmış ve istedikleri takdirde gözlemlerin kesilebileceği söylenilmiştir. Araştırma raporunun sunumunda ise katılımcıların görev yaptıkları okullara ve isimlerine yer verilmemiş, YGAF'de katılımcıların adları yerine öğretmenlerin yazmış oldukları formlara numara verilerek kodlama yapılmıştır. Gözlemde ise, katılımcılara A1, A2 ve A3 kodları verilmiştir. Böylece öğretmenlerin bilgileri gizli tutulmaya çalışılmıştır. Araştırmacı, yazılı görüşü alınan sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okulların çalışma saatlerini göz önünde bulundurmıştır. Veriler toplanırken oldukça esnek ve anlayışlı davranmaya çalışılmıştır. Yazılı görüş alınırken ve gözlemler yapılırken, araştırma sürecinin ilkelerine bağlı kalmak kaydıyla katılımcılarla kurulan diyaloglarda samimi ve içten davranılmasına özen gösterilmiş, gönüllü olarak katılan katılımcılara araştırma sürecine olan katkılarından dolayı teşekkür edilmiştir. Gerçekleştirilen veri toplama sürecinin büyük çoğunluğunda katılımcılara isimleri ile hitap edilmiş, verilerin analizinde ve raporlaştırılmasında ise katılımcılara verilen numaralardan ve kodlardan yararlanılmıştır. Öğretmenlerin yazılı olarak görüşleri alındığında, formadaki açık-uçlu soruları istedikleri genişlikte ve sırada yanıtlamalarına izin verilmiş ve katılımcıların yönlendirilmesinden özellikle kaçınılmıştır.

Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda dış güvenilirliğin sağlanmasında öncelikle araştırmacının süreç içerisindeki konumunu açık hale getirmesi gerektiği belirtilmektedir (LeCompte ve Goetz, 1982; Akt. Yıldırım ve şimşek, 2011). Bu çalışmada da araştırmacı, veri toplama sürecinde mümkün olduğunca objektif davranmaya, önyargılarından uzak durarak, araştırmacı-katılımcı etkileşiminde bağımsız kalmaya çalışmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular dört başlık altında ele alınıp incelenmiştir.

1. Öğretmenlerin Bir Kavramı, Konuyu ya da Temayı Birden Fazla Disiplin ile İlişkilendirirken Nelere Dikkat Ettiklerine Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin bir kavramı, konuyu ya da temayı birden fazla disiplin ile ilişkilendirirken nelere dikkat ettiklerine ilişkin görüşleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Bir Kavramı, Konuyu ya da Temayı Birden Fazla Disiplin ile İlişkilendirirken Nelere Dikkat Ettiklerine İlişkin Görüşleri

	Kodlar	f
1	Kavramın, konunun ya da temanın farklı disiplinlerle ilişkilendirilebilmesine	8
2	Günlük yaşamla ilgili olmasına	6
3	Öğrencilerin seviyesine uygunluğuna	4
4	Kavramın, konunun ya da temanın farklı disiplinlerde uygulanabilirliğine	3
5	Öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı sağlamasına	2
6	Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılmasına	2
7	Bir konuya farklı bakış açılarıyla bakması gerektiğinde	1
8	Zamanın yeterli olmasına	1
9	Öğretmenlerle iş birliğine	1
10	Öğretim programlarına uygunluğuna	1
	Toplam	29

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin çoğu (f:8) bir kavramın, konunun ve temanın birden fazla disiplinle ilişkilendirirken farklı disiplinlere uygun olup olmadığına baktıklarını belirtmişlerdir. Bu konu hakkında Ö:5'in görüşü şu şekildedir: "*Disiplinlerarası yaklaşımın uygulanabilmesi için, bana göre en önemli şey, konunun diğer derslerle doğru bir şekilde ilişkilendirilebilmesidir. Doğru bir şekilde ilişkilendirme yapılmadığında o konun öğrenilmesi güçleşebilir. Örneğin Türkçe dersinde misafirperverlik değerini işliyorsak bunu sosyal bilgiler de misafirlere karşı nasıl davranılması gerektiğini, kültürümüzde misafirperverliğin önemli bir yer tuttuğunu anlatabiliriz. Resim dersinde de, bu konuya uygun bir resim yaptırabiliriz. Bu şekilde bir ilişkilendirme yapılmadığında çocuklara misafirperverliğin önemini anlatamayız.*" Öğretmenlerin 6'sı ise, bir kavramı, konuyu ya da temayı birden fazla disiplin ile ilişkilendirirken daha çok günlük yaşamla ilgili olmasına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Bu konuda Ö:23'ün görüşü şu şekildedir: "*Disiplinlerarası yaklaşımı uygularken daha çok konuların öğrencilerin günlük yaşamlarında bir karşılığı olmasına dikkat ederim. Öğrenciler öğrendikleri konuyu günlük yaşamlarında kullanabilmelidirler. Bu şekilde konuyu daha iyi kavrayıp öğreniyorlar.*" Öğretmenlerin 4'ü, bir kavramı, konuyu ya da temayı birden fazla disiplin ile ilişkilendirirken konunun, kavramın ya da temanın öğrencilerin seviyesine uygun olmasına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Ö:11'in bu konu hakkında görüşü şu şekildedir: "*Konun öğrencilerin seviyesine uygun olması gerekmektedir. Bu şekilde disiplinlerarası bir ilişki kurulması konunun öğrenilmesini sağlar. Ben buna dikkat ediyorum.*" Öğretmenler tarafından, bir kavramın, konunun ya da temanın farklı disiplinlerde uygulanabilirliğine (f:3) dikkat ettikleri belirtilmiştir. Ö:7'nin bu konudaki görüşü şu şekildedir: "*Bir kavramı ya da temayı disiplinlerarası yaklaşıma göre anlatacaksam eğer, o konunun farklı disiplinlerde uygulanabilir olup olmadığına dikkat ederim. Örneğin matematikte anlattığım bir konunun fen, sosyal gibi diğer derslerde de uygulanabilir olması gerekmektedir. Aksi takdirde disiplinlerarası yaklaşımı uygulamakta zorluk yaşarız.*" Ayrıca öğretmenler tarafından; öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı sağlamasına (f:2), öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılmasına (f:2), bir konuya farklı bakış açılarıyla bakması gerektiğinde (f:1), zamanın yeterli olmasına (f:1), öğretmenlerle iş birliğine (f:1) ve öğretim programlarına uygunluğuna (f:6) dikkat ettikleri belirtilmiştir. Bazı öğretmenlerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Disiplinlerarası yaklaşım öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı sağlamaktadır. Bu nedenle öğrencilerin öğrenemediği bir konuyu farklı disiplinlerle ilişkilendirerek işlediğimde öğrencilerin öğrenmelerin katkı sağlıyor. Öğrenciler konuyu daha iyi öğreniyorlar." Ö:8

"Seçtiğim konunun öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamalarına dikkat ederim. Bu şekilde hem dersler çok eğlenceli geçiyor hem de öğrenciler konuyu daha iyi öğreniyorlar." Ö:6

"Disiplinlerarası yaklaşımda birden fazla disiplin kullanılarak bir konu öğretilmeye çalışılmaktadır. Farklı disiplinlerle anlatılan derste öğrencilerin farklı bakış açıları da gelişiyor. Bu nedenle öğrencilere bir konu hakkında farklı bakış açılarıyla bakmaları gerektiğinde ve bu beceriyi kazandırmak istediğimde disiplinlerarası yaklaşımı uyguluyorum." Ö:12

"Disiplinlerarası yaklaşımı uygularken zamanın yeterli olmasına dikkat ediyorum." Ö:16

"Ben disiplinlerarası yaklaşımı uygularken diğer zümrelerimin görüşlerini dikkate alıyorum. Bu şekilde daha iyi etkinlikler hazırlıyorum ve öğrencilerim daha iyi öğreniyor." Ö:21

"Disiplinlerarası yaklaşımı uygularken öğretim programlarının kazanımlarını, içeriğini dikkate alırım. Ayrıca öğretim programlarındaki etkinliklere uygun bu yaklaşımı uygulamaya çalışırım." Ö:1

2. Öğretmenlerin Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımını Uygularken Karşılaşmış Oldukları Sorunlara Yönelik Görüşleri

Öğretmenlerin disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımını Uygularken Karşılaşmış Oldukları Sorunlara İlişkin Görüşleri

Kodlar		f
1	Zaman yetersizliği	9
2	Fiziki koşulların ve araç-gereçlerin yetersizliği	9
3	Öğretim programlarının kazanımlarının fazla olması	4
4	Sınıfların kalabalık olması	3
5	Öğretim programlarında disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili etkinliklerin az olması	2
6	Diğer disiplinlerle ilişkilendirmede güçlük yaşanması	2
7	Öğrencilerin hazırbulunuşluklarının yetersiz olması	1
8	Farklı disiplinlerle ilgili etkinliklerin yapılamaması	1
Toplam		31

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin çoğu (f:9) disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken zamanın yetersizliğinden dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ö:22'nin bu konu hakkında görüşü şu şekildedir: "Ben derslerimde disiplinlerarası yaklaşımı uygulamaya başladığımda zaman çok çabuk geçiyor ve bazı dersler ile ilgili etkinlikleri yetiştirmekte güçlük çekiyorum. Bu nedenle sorun yaşıyorum ve istediğim verimi alamıyorum derslerden." Ö:11'in görüşü ise şu şekildedir: "Ben en çok zaman konusunda sorun yaşıyorum. Farklı derslerle ilgili etkinlikler yaptığım zaman, etkinlikleri yetiştiremiyorum. Bu da etkinliklerin yarım yamalak kalmasına neden oluyor." Öğretmenlerin 9'u, disiplinlerarası yaklaşımı uygularken fiziki alan yetersizliğinden dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu konu hakkında Ö:13'ün görüşü şu şekildedir: "Okulumuzda resim atölyesi, sosyal bilgiler sınıfı, fen laboratuvarı gibi sınıflar bulunmuyor. Bu sınıfların olmayışı disiplinlerarası yaklaşımı uygulamamda soruna neden oluyor. Bu sınıflar olsaydı, disiplinlerarası yaklaşıma uygun hazırladığım etkinlikler daha etkili olabilirdi ve öğrenciler daha iyi öğrenebilirlerdi." Ö:9'un bu konu hakkında görüşü ise şu şekildedir: "Bir konuyu farklı derslerle ilişkilendirirken o derse ait araç-gereçlere ihtiyacım oluyor. Ancak okulumuzda araç-gereç sıkıntısı yaşıyoruz. Bu da, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını etkili ve verimli bir şekilde uygulamamı olumsuz etkiliyor." Öğretmenler tarafından, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken öğretim programlarının kazanımlarının fazla olmasından dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda Ö:10'nun görüşü şu şekildedir: "Fen, sosyal, matematik, Türkçe derslerine ait kazanımlar oldukça fazla. Bu derslerin konularını yetiştirmekte güçlük çekiyorum. Bu nedenle disiplinlerarası yaklaşımı tam uygulayamıyorum." Öğretmenlerin 3'ü, sınıfların kalabalık olmasından dolayı disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu konu hakkında Ö:15'in görüşü şu şekildedir: "Sınıftaki öğrenci sayısı 34. Sınıfımın kalabalık olmasından dolayı bu yaklaşımı uygulayamıyorum. Çünkü bu yaklaşımı uygularken tüm öğrencilerimle ilgilenmem gerekiyor, ancak bunu yapmam çok zor." Ayrıca öğretmenler tarafından, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken öğretim programlarında disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili etkinliklerin az olması (f:2), diğer disiplinlerle ilişkilendirmede güçlük yaşanması (f:2), öğrencilerin hazırbulunuşluklarının yetersiz olması (f:1) ve farklı disiplinlerle

ilgili etkinliklerin yapılamaması (f:1) sorun olarak belirtilmiştir. Bazı öğretmenlerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Ben öğretim programlarındaki disiplinlerarası yaklaşım ile ilgili etkinliklerin az olmasından dolayı sorun yaşıyorum. Bu yaklaşıma dayalı olarak daha fazla etkinlik olmalı programlarda. Böylece bizim işimizde kolaylaşmış olacak." Ö:2

"Ben bir konuyu farklı derslerle ilişkilendirmedi sorun yaşıyorum. Nasıl ilişkilendireceğimi tam olarak bilemiyorum. Bu nedenle bu yaklaşımı uygulamakta sorun yaşıyorum." Ö:4

"Öğrencilerimin hazırbulunuşluklarının yetersiz olmasından dolayı disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken sorun yaşıyorum. Öğrencilerime bir konuyu farklı derslerde anlattığımda bocalamaya başlıyorlar, etkinlikleri yapamıyorlar." Ö:20

"Ben bir konuya ait farklı derslerle ilgili etkinlikler düzenleyemiyorum. Bu da bu yaklaşımı uygulamamda sorunlara neden oluyor." Ö:14

3. Öğretmenlerin Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımını Uygularken Karşılaşmış Oldukları Sorunlara Yönelik Geliştirmiş Oldukları Öneriler

Öğretmenlerin disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken karşılaştıkları sorunlara yönelik geliştirmiş oldukları önerilere ilişkin görüşleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımını Uygularken Karşılaşmış Oldukları Sorunlara Yönelik Geliştirmiş Oldukları Öneriler

Kodlar	f
1. Öğretim programları bu yaklaşımı dikkate alarak düzenlenmeli	13
2. Öğretmenlere bu yaklaşımla ilgili hizmet içi eğitim verilmeli	6
3. Ders ve çalışma kitapları bu öğretim yaklaşımına göre hazırlanmalı	3
4. Eğitim fakültelerinde disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili ders olmalı	3
5. Fiziki şartlar bu yaklaşıma göre düzenlenmeli	3
6. Farklı disiplinler ile ilgili araç-gereçler temin edilmeli	2
7. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun etkinlikler uygulanmalı	2
Toplam	32

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenler tarafından (f:13) öğretim programları bu yaklaşımı dikkate alınarak düzenlenmeli önerisi geliştirilmiştir. Ö:3'ün görüşü şu şekildedir: "Disiplinlerarası yaklaşımın iyi bir şekilde uygulanabilmesi için öğretim programlarının bu yaklaşımı dikkate alarak düzenlenmesi gerekiyor. Bu şekilde öğretim programları daha etkili olacaktır." Ö:19'un konu hakkındaki görüşü ise şu şekildedir: "Disiplinlerarası yaklaşımın uygulanabilmesi için ders programlarında kazanımların sayısı, etkinliklerin sayısı, değerlendirme araçları azaltılmalı." Öğretmenlerin 6'sı tarafından, öğretmenlere bu yaklaşımla ilgili hizmet içi eğitim verilmeli önerisi geliştirilmiştir. Bu konu hakkında Ö:4'ün görüşü şu şekildedir: "Ben disiplinlerarası yaklaşımı nasıl yapacağımı tam olarak bilmiyorum. Bu nedenle, bize bu yaklaşımla ilgili bir kurs ya da seminer verilirse çok iyi olacak diye düşünüyorum." Öğretmenlerin 3'ü tarafından, ders ve çalışma kitaplarının disiplinlerarası öğretim yaklaşımına göre hazırlanmalı önerisi geliştirilmiştir. Ö:13'ün bu konu hakkındaki görüşü şu şekildedir: "Ders ve çalışma kitapları disiplinlerarası yaklaşıma göre düzenlenmeli. Örneğin matematikte işlediğimiz bir konu ile ilgili etkinlikler hayat bilgisi, Türkçe gibi diğer derslere ait kitaplarda da olursa, bu yaklaşım daha iyi uygulanır. Hem öğretmene de kolaylık sağlar, öğretmen etkinlik yapma yükünden kurtulur." Öğretmenlerin 3'ü tarafından, eğitim fakültelerinde disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili ders olmalı önerisi geliştirilmiştir. Ö:22'nin bu konu hakkında görüşü şu şekildedir: "Bu yaklaşım ile ilgili mezun olduğum fakültede kesinlikle bir ders olmalıydı. Bu şekilde bu yaklaşım ile ilgili daha iyi bilgiye sahip olurduk ve derslerimizde bu yaklaşımı daha iyi uygulardık. Bu da, öğrencilerimizin konularla ilgili öğrenmelerini sağlar, daha etkili olur." Ayrıca öğretmenler tarafından; fiziki şartlar bu yaklaşıma göre düzenlenmeli (f:3), farklı disiplinler ile ilgili araç-gereçler temin edilmeli (f:2)

ve öğrencilerin ilgi ve istidatlarına uygun etkinlikler uygulanmalı (f:2) önerileri geliştirilmiştir. Bazı öğretmenlerin konu ile ilgili görüşleri şu şekildedir:

"Okulun fiziki şartları disiplinlerarası yaklaşıma göre düzenlenmeli. Örneğin okullara fen laboratuvarı, sosyal ve matematik sınıfları yapılmalı." Ö:13

"Disiplinlerarası yaklaşımı etkili bir şekilde uygulayabilmek için farklı dersler ile ilgili araç-gereçler okullarda olmalı." Ö:9

"Öğretmenler disiplinlerarası yaklaşıma göre etkinlikler hazırlarken öğrencilerin ilgi ve istidatlarına dikkat etmelidirler. Bu şekilde öğrenciler derse daha aktif katılırlar ve öğrenmeleri gerçekleşir." Ö:5

4. Öğretmenlerin Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımını Nasıl Gerçekleştirdiklerine İlişkin Gözlem Sonuçları

Yıldırım ve Şimşek (2011), tüm gözlem çalışmalarında ortamın ya da fiziksel çevrenin tanımlanması gerektiğini söylemişlerdir. Çünkü gözlenen davranışlar ortam içinde biçimlenir ve anlam kazanır. Bu çalışmada da, öncelikli olarak sınıf ortamı betimlenmiştir. Daha sonra öğretmenlerin ders esnasında hangi derslerle ilişkilendirme yaptıkları, bir kavramı, konuyu ya da temayı ilişkilendirirken nelere dikkat ettikleri, farklı disiplinlerle nasıl ilişkilendirme yaptıkları ve disiplinlerarası yaklaşımı uygularken hangi sorunlarla karşılaştıkları gözlenmiştir. A1 öğretmeni Türkçe dersinde disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygulamıştır. Öğretmen Türkçe dersinde *"Duyduğu sesleri ayırt eder. Seslerden heceler, hecelerden kelimeler, kelimelerden cümleler oluşturarak okur."* kazanımlarını kazandırmaya çalışmaktadır. Türkçe öğretim programı incelendiğinde, bu kazanımlar ile ilgili diğer disiplinlerle ilişkilendirmeye yönelik etkinliklerin bulunmadığı görülmüştür. Ancak öğretmen kılavuz kitabında öğretilen ses ile ilgili diğer disiplinlerle ilişkili bazı etkinliklere yer verilmiştir. A1 öğretmeni disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili bilgisinin olduğunu belirtmiştir. A2 öğretmeni hayat bilgisi dersinde disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygulamıştır. Öğretmen hayat bilgisi dersinde, *"Okula geliş ve gidişlerinde başkalarının kabul edilemez önerileriyle karşılaştığında etkili reddetme davranışı sergiler."* kazanımını kazandırmaya çalışmaktadır. Üçüncü sınıf hayat bilgisi öğretim programı incelendiğinde, bu kazanımla ilgili diğer disiplinlerle ilişkilendirmeye yönelik etkinliklerin bulunmadığı görülmüştür. Öğretmen kılavuz kitabında kazanıma yönelik diğer disiplinlerle ilişkili az sayıda etkinliğe yer verildiği görülmüştür. A2 öğretmeni disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili kısmen bilgisinin olduğunu belirtmiştir. A3 öğretmeni sosyal bilgiler dersinde disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygulamıştır. Öğretmen sosyal bilgiler dersinde, *"Efsane, destan, öykü, türkü ve şiirlerden yararlanarak yaşadığı yerin coğrafi özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunur."* kazanımını kazandırmaya çalışmaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde, bu kazanım ile ilgili ara disiplinlerle ilişkilendirmeye yönelik etkinliklerin bulunduğu, ancak diğer temel disiplinlerle ilişkilendirmeye yönelik etkinliklerin olmadığı görülmüştür. Öğretmen kılavuz kitabında kazandırılmaya çalışılan kazanım ile ilgili diğer disiplinlerle ilişkili az sayıda etkinliğe yer verilmiştir. Ayrıca öğretmen tarafından, disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili kısmen bilgisinin olduğu belirtilmiştir. Gözlem sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6 incelendiğinde A1 öğretmenin, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını gayet iyi bir şekilde uyguladığı, A2 öğretmenin uygulayamadığı ve A3 öğretmenin eksik uyguladığı görülmektedir. Tabloda A1 öğretmenin, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken öğrenci seviyesine, diğer disiplinlerde uygulanabilirliğine dikkat ettiği, öğrencilerin günlük yaşamlarına uygun örnekler vererek ilişkilendirme yaptığı ve disiplinlerarası öğretim yaklaşımı uygularken sınıfın kalabalık olmasından ve zamanın yetersizliğinden dolayı sorun yaşadığı; A2 öğretmenin hayat bilgisi dersine ait kazanımı dikkate alarak diğer derslerle ilişkilendirme yaptığı, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken farklı disiplinlerle ilişkilendirmeyi yapamadığı ve disiplin sorunlarıyla karşılaştığı; A3 öğretmenin ise, konunun diğer disiplinlerle ilişkili olmasına dikkat ettiği, diğer disiplinlerle tam ilişki kuramadığı, zaman yetersizliğinden ve araç-gereçlerin eksiliğinden dolayı disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken sorun yaşadığı görülmektedir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımını Nasıl Uyguladıklarına Dair Gözlemler

Öğretmenler	Gözlem Tarihi/Saati	Sınıf Ortamı	İlişkilendirme Yapılırken Nelere Dikkat Edilmiştir	İlişkilendirilen Disiplinler	İlişkilendirme Nasıl Yapılmıştır	Yaşanan Sorunlar
A1	24/12/2014 Saat: 10:00 - 11-50	Sınıf klasik oturma düzenine göre düzenlenmiş. Sınıfın aydınlatılması gayet iyidir. Sınıfta bilgisayar kasası ve projeksiyon cihazı bulunmaktadır. Sınıfta ilgili köşeler oluşturulmuştur. Panolarda dersler ile ilgili öğrenci etkinlikleri bulunmaktadır. Sınıf ilgi çekici bir şekilde düzenlenmiştir. Sınıfın temizliği gayet iyidir. Sınıftaki sıralarda masa örtüleri bulunmaktadır. Sınıfta iki tahta bulunmaktadır. Biri klasik tahta, diğeri ise bitişik eğik yazıya göre hazırlanmış tahtadır.	Öğretmen, öğrencilerin seviyesine, diğer disiplinlerde uygulanabilirliğine dikkat ederek disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı etkinlikler seçti. Öğrencilerin günlük yaşamlarından uygun örnekler vererek ilişkilendirme yapıldı.	Türkçe, Matematik, Müzik, Görsel Sanatlar	Öğretmen birinci sınıf okuttuğundan "O" sesini öğrencilere tanıttı. Öğretmen o sesini önce tanıttı. Öğrencilere bu sesi hissettirdi. Bunun için tahtaya 10 sayısını yazdı ve öğrencilere bu kaç sorusunu sordu öğrenciler on dedi. Peki bu sayı da o sesi var mı sorusunu sordu ve öğrencilerden cevap aldı. Daha sonra o sesi ile ilgili bir şarkı söyleme başladı. Öğrencilerde eşlik etti. Öğrencilere bu şarkıda o ses geçip geçmediğini ve varsa hangi kelimelerde geçtiğini sordu. Öğrenciler kelimeleri söyledi. Öğretmen öğrencilere o sesi ile ilgili boyama kağıtları dağıttı. Öğrencilerden boyamalarını istedi. Kağıtlarda öğrencilerin günlük hayatlarında karşılaşılabilecekleri eşyalar (soba, oklava gibi) ve hayvanlar (koyun gibi) bulunmaktaydı. Öğretmen resimleri boyattıktan sonra hangilerinde o sesi geçtiğini sordu.	Öğretmen sınıfın kalabalık olmasından dolayı sorun yaşadı. Her öğrenci ile yeterince ilgilenemedi. Ayrıca zaman konusunda da sorun yaşadı.

A2	27/12/2014 Saat: 12:50 - 14:20	Sınıf klasik oturma düzenine göre düzenlenmiş. Sınıf gayet temizdir. Sınıfta ilgili köşeler düzenlenmiş ve bu köşelere öğrencilerin çalışmaları asılmış. Işık yetersiz. Sınıfın sıcaklığı gayet iyidir. Sınıfta öğrencilerin oturmadığı sıralar bulunmaktadır.	Öğretmen ilişkilendirme yaparken kazanıma uygun olmasına dikkat etti. Kazanımla ilişkilendirmeye çalıştı.	Hayat Bilgisi, Türkçe, Matematik	Öğretmen hayat bilgisi dersinde yer alana "Hayır Diyebilmeli" konusunu işliyordu. Bu ders ile etkinlikleri yaptıktan sonra Türkçe dersi ile ilgili olarak "İnsanlar hayır demeli." cümlesini yazdırıp okutturdu. Sonra matematik dersi ile ilgili toplama ve çıkarma ile ilgili problem çözmeye başladı. Problemlerde ev ile okul arasındaki mesafelerin kaç metre olduğu soruldu. Bu soruları öğrenciler çözerken okuldan eve giderken tanımadığımız biri size şeker vermek isterse, ne diyeceksiniz sorusunu sordu ve öğrencilerin hepsi hayır cevabını verdi.	Disiplinlerarası öğretim yaklaşımına uygun ilişkilendirme yapılamadı. Öğrencilerin konuyu öğrenmelerine yardımcı olacak farklı disiplinlere ait etkinlikler uygulanamadı. Sınıfta küçük çaplı disiplin sorunları ortaya çıktı.
A3	28/12/2014 Saat: 10:00- 11:50	Sınıf U şeklinde düzenlenmiş. Sınıfta öğretmen masası, üç pano ve öğrenci sıraları dışında başka bir şey bulunmamaktadır. Sınıf pek temiz değil. Sınıf yeterince havalandırılmamış. Işıklandırma yeterlidir. Sınıfın sıcaklığı gayet iyidir. Sınıf tahtası oldukça yıpranmış. Sınıf panolarında öğrencilerin yapmış oldukları etkinlikler asılıdır.	Öğretmen ilişkilendirme yaparken konunun diğer derslere uygun olup olmadığına dikkat etmiştir	Sosyal Bilgiler, Türkçe, Görsel Sanatlar	Öğretmen sosyal bilgiler dersinde yaşadığımız yer ünitesini işliyordu. Öğrencilere yaşadıkları çevredeki efsanelerin, masalların, hikayelerin olup olmadığını sordu ve bunun üzerinde öğrencilerle konuştu. Daha sonra bir efsane okudu öğrencilere ve bu hikaye ile ilgili 5N 1K sorularını sordu. Öğrencilere okuduğu efsane ile ilgili bir resim yapmalarını istedi.	Diğer disiplinlerle tam anlamıyla ilişkilendirme yapılamadı. Zaman konusunda sıkıntı yaşandı. Araç-gereç eksikliğinden dolayı sorun yaşandı.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin bir kavramın, konunun ya da temanın farklı disiplinlerle ilişkilendirirken nelere dikkat ettikleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenler, bir kavramın, konunun ya da temanın farklı disiplinlerle ilişkilendirilebilmesine daha çok dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımı, bir kavramın, konunun ya da temanın birden fazla disiplinle ilişkilendirildiği yaklaşımdır. Bir kavram, konu ya da temanın farklı disiplinlerle ilişkilendirilirken, bu disiplinlere uygun olması gerekmektedir (Arslantaş, 2006). Ancak bu şekilde disiplinlerarası öğretim yaklaşımı amacına ulaşabilir ve öğrencilerde konu ile ilgili kalıcı öğrenme gerçekleşebilir. Öğretmenler bir kavramı, konuyu ya da temayı birden fazla disiplin ile ilişkilendirirken günlük yaşamla ilgili olmasına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımında günlük yaşamla ilgili konuların yer alması gerekmektedir. Çünkü disiplinlerarası öğretim yaklaşımı güncel yaşamı yansıtmaktadır (Yarımca, 2011). Ayrıca öğrencilerin öğrenmelerinin gerçekleşebilmesi için konuların, kavramların vb. günlük hayatla ilişkili olması önem arz etmektedir. Günlük yaşamla ilişkili konuların seçilmesi öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı sağlayabilir ve öğrencilerin motivasyonlarını arttırabilir. Öğretmenler tarafından, öğrencilerin seviyesine uygun olarak farklı disiplinler arasında ilişkiye dikkat ettikleri belirtilmiştir. Öğrenci seviyesine göre konuların seçilmesi ve bu şekilde disiplinlerarası ilişkinin oluşturulması öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı sağlayacaktır. Bu nedenle Ö:11 "Bu şekilde disiplinlerarası bir ilişki kurulması konunun öğrenilmesini sağlar." şeklinde görüş belirtmiştir.

Öğretmenler tarafından, bir kavramın, konunun ya da temanın farklı disiplinlerde uygulanabilirliğine dikkat ettikleri belirtilmiştir. Seçilen konu, kavram ya da tema farklı disiplinlerde uygulanabilir olmalıdır. Aksi takdirde bu yaklaşımı uygulamak güçleşir ve öğrencilerin konuyu öğrenmelerinde sorunlar yaşanabilir. Bu nedenle öğretmenlerin böyle bir görüş belirttikleri düşünülmektedir. Öğretmenler tarafından, bir kavramı, konuyu ya da temayı birden fazla disiplinle ilişkilendirirken öğrencilere farklı bakış açılarıyla bakmalarını kazandırılmasını dikkate aldıkları belirtilmiştir. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımının amaçlarından birisi de, öğrencilere farklı bakış açılarıyla bakabilmelerini kazandırmaktır (Yıldırım, 1996). Bu bakımdan, öğretmenlerin öğrencilerin bir konuya farklı bakış açılarıyla bakabilmelerine dikkat etmeleri, disiplinlerarası öğretim yaklaşımının bu amacının gerçekleşmesini sağlayacaktır. Ayrıca günümüzde eğitimin amaçlarından birisi de, öğrencilere olaylara farklı bakış açılarıyla bakabilme becerisini kazandırmaktır. Bu bakımdan öğretmenlerin böyle bir görüş belirtmeleri, bu beceriye sahip bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bir öğretmen tarafından, farklı disiplinlerle ilişkilendirme yaparken diğer öğretmenlerin görüşlerini dikkate aldığı belirtilmiştir. Disiplinlerarası eğitim programının başarıya ulaşmasında en önemli etkenlerden birisi öğretmenlerin birlikte çalışmasıdır (Duman ve Aybek, 2003; Jacobs,1989; Tchudi ve Stephen, 1993; Yıldırım, 1996). Bu nedenle, öğretmenin diğer öğretmenlerden görüş alarak uyguladığı disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı etkinlikler sayesinde hazırlanan program başarıya ulaşabilir. Öğretmenler tarafından böyle bir görüşün belirtilmesi araştırmacılar tarafından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca öğretmenler tarafından, bir kavramı, konuyu ya da temayı farklı disiplinlerle ilişkilendirirken; öğrencilerin öğrenmelerine olumlu katkı sağlanmasına, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamasına, zamanın yeterli olmasına ve öğretim programlarına uygunluğuna dikkat ettikleri belirtilmiştir.

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken karşılaştıkları sorunlar da belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmenler tarafından, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken zaman yetersizliğinden dolayı sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Ulusal ve uluslararası alanyazın incelendiğinde, disiplinlerarası öğretim yaklaşımının sınırlılıklarından birisi olarak zaman yetersizliği belirtilmiştir (Konukaldı, 2012; Sullivan, 2000; Suraco, 2006). Bu araştırmada da, öğretmenler tarafından zaman sorunun yaşandığının belirtilmesi, ulusal ve uluslararası alanyazınla paralellik göstermektedir. Öğretmenler tarafından, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken fiziki alan ve araç-

gereç yetersizliğinden dolayı sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Fiziki koşulların yetersiz olması disiplinlerarası öğretim yaklaşımının uygulanmasında güçlükler neden olabilir. Çünkü disiplinlerarası öğretim yaklaşımında, birden fazla disipline yönelik etkinlikler uygulanmaktadır. Bu nedenle, farklı disiplinlere ait etkinliklerin uygulanabilmesi için bu disiplinlere ait fiziki alanların olması gerekmektedir. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımını etkili bir şekilde yürütebilmek için farklı disiplinlere ait materyallerin olması gerekmektedir. Nitekim Coşkun (2009) tarafından da, disiplinlerarası öğretim yaklaşımının etkili olabilmesi için öğretim materyallerinin kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca farklı disiplinlere ait araç-gereçlerin kullanılması öğrencilerin disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı olarak geliştirilen kavramın, temanın ya da konunun daha iyi öğrenilmesine katkı sağlayabilir. Öğretmenler, disiplinlerarası öğretim yaklaşımı uygularken öğretim programlarının yoğun olmasından dolayı sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretim programlarının yoğun olması disiplinlerarası öğretim yaklaşımının uygulanmasını güçleştirmektedir. Öğretmenler mevcut öğretim programlarındaki konuları yetiştirmeye çalışırken, farklı disiplinlerle ilişkilendirme yaparak disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı etkinlikler geliştirmeyi bir yük olarak görebilirler. Ayrıca, bu sorun yukarıda belirtilen zaman yetersizliği sorunu ile yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Öğretmenler mevcut öğretim programlarının yoğun olmasından dolayı, disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili etkinlikler düzenlerken zaman sorunu yaşadıkları söylenebilir. Öğretmenler tarafından, sınıfların kalabalık olmasından dolayı disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımı öğrenci merkezli bir yaklaşımdır. Ancak sınıfların kalabalık olması öğretmenlerin öğrenci merkezli etkinlik yapmalarını güçleştirebilir. Dolayısıyla öğretmenler tarafından, disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı olarak geliştirilen etkinlikleri uygulayamamalarına neden olabilir. Bu nedenle öğretmenlerin böyle bir görüş belirttikleri düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenler tarafından, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken öğretim programlarında disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili etkinliklerin az olması, diğer disiplinlerle ilişkilendirme güçlüğü yaşanması, öğrencilerin hazırbulunuşluklarının yetersiz olması ve farklı disiplinlerle ilgili etkinliklerin yapılamaması sorun olarak belirtilmiştir.

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken karşılaştıkları sorunlara yönelik geliştirmiş oldukları önerilerde incelenmiştir. Öğretmenler tarafından, disiplinlerarası öğretim yaklaşımında karşılaşılan sorunlara yönelik öğretim programlarının, bu yaklaşımı dikkate alarak düzenlenmesi gerektiği önerisi geliştirilmiştir. Bu öneri araştırmamızın dikkat çekici bir sonucudur. Çünkü mevcut ilköğretim programları disiplinlerarası öğretim yaklaşımını da dikkate alarak geliştirilmiştir. Ancak öğretmenler tarafından böyle bir önerinin geliştirilmesi, öğretim programlarının bu yaklaşımı dikkate alarak düzenlenmediğini düşündürmektedir. Öğretmenler tarafından, hizmet içi eğitim verilmeli önerisi geliştirilmiştir. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımının uygulanabilmesi için öğretmenlerin bu yaklaşım ile ilgili yeterli bilgilerinin olması gerekmektedir. Aksi takdirde bu yaklaşımı uygulamaları güçleşebilir. Öğretmenler tarafından, ders ve çalışma kitaplarının disiplinlerarası öğretim yaklaşımına göre hazırlanması önerisi geliştirilmiştir. Ders ve çalışma kitapları öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan, öğretmenlerin vazgeçilmez eğitim-öğretim araçlarıdır (Ünsal ve Güneş, 2002). Bu bakımdan, ders ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerin farklı derslerle ilişkilendirilerek düzenlenmesi öğretmenlerin disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygulamalarında kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca ders ve çalışma kitapları öğretim programları temele alarak hazırlanmaktadır. Ders ve çalışma kitaplarının disiplinlerarası öğretim yaklaşımına göre düzenlenmemiş olması, öğretim programlarının bu yaklaşıma göre düzenlenmediği görüşünü destekler niteliktedir. Öğretmenler tarafından, eğitim fakültelerinde disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili ders olmalı önerisi geliştirilmiştir. Bu da, araştırmamızın dikkat çekici diğer bir sonucudur. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili öğretmenlere lisans düzeyinde ders verilmesi önem arz etmektedir. Çünkü son zamanlarda ilköğretim programlarında disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ön plana çıkmakta ve bu yaklaşımla ilgili araştırmalar yapılmaktadır (Martinello, 2000). Yapılan araştırmalarda da, bu yaklaşımın öğrencilerin akademik başarılarını, derse katılımlarını, derse yönelik ilgilerini, tutumlarını ve motivasyonlarını arttırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu nedenle, öğretmenlere bu yaklaşımla ilgili bilgi hizmet

öncesi eğitimlerinde verilmesi gerekmektedir. Ayrıca öğretmenler tarafından; fiziki şartlar bu yaklaşıma göre düzenlenmeli, farklı disiplinler ile ilgili araç-gereçler temin edilmeli ve öğrencilerin ilgi ve istidatlarına uygun etkinlikler uygulanmalı önerileri geliştirilmiştir.

Öğretmenlerin disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili uyguladıkları etkinlikler gözlemlendiğinde; A1 öğretmenin, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını gayet iyi bir şekilde uyguladığı gözlenmiştir. A1 öğretmeni yüksek lisans mezunudur. Bu da, A1 öğretmenin mesleki gelişime önem verdiğini göstermektedir. A1 öğretmeni lisans üstü eğitiminde, disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili araştırmaları okuduğunu ve bu yaklaşımla ilgili bilgisinin olduğunu söylemiştir. Bu nedenle, öğretmenin disiplinlerarası öğretim yaklaşımını iyi bir şekilde uyguladığı söylenebilir. Ayrıca A1 öğretmenin kıdem yılının dört yıl olması da bu yaklaşımı uygulamasında etkili olduğu söylenebilir. Çünkü lisans döneminde de almış olduğu dersler sayesinde disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili bilgisinin olabileceği düşünülmektedir. A1 öğretmeni birinci sınıf okutmasına karşın, disiplinlerarası gibi öğrenci merkezli ve birden çok disiplinle ilgili etkinlikleri kapsayan bir yaklaşımı iyi bir şekilde uygulayabilmesi gözlemci tarafından dikkat çekici bulunmuştur. A1 öğretmenin disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken; öğrenci seviyesine ve diğer disiplinlerde uygulanabilirliğine dikkat ettiği, öğrencilerin günlük yaşamlarına uygun örnekler vererek ilişkilendirme yaptığı, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken sınıfın kalabalık olmasından ve zamanın yetersizliğinden dolayı sorun yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu sonuç, öğretmenlerin YGAF'de belirttikleri sorunlarla paralellik göstermektedir. Gözlemler sonucunda A2 öğretmenin disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygulayamadığı ve A3 öğretmenin ise eksik uyguladığı tespit edilmiştir. A2 öğretmeni lisans mezunu ve yedi yıllık öğretmendir. A2 öğretmenin disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili yeterli bilgisi olmadığından dolayı, bu yaklaşımı uygulayamadığı düşünülmektedir. Ayrıca A2 öğretmenin hayat bilgisi dersi ile ilgili kazanımını dikkate alarak diğer derslerle ilişkilendirme yapmaya çalıştığı, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken farklı disiplinlerle ilişkilendirme yapamadığı ve disiplin sorunlarıyla karşılaştığı gözlenmiştir. A3 öğretmeni lisans mezunu ve on üç yıllık öğretmendir. A3 öğretmeni, disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken sorun yaşadığı gözlenmiştir. Bu yaklaşımı yeterince uygulayamadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak, bu yaklaşımla ilgili olarak yeterli bilgisinin olmaması düşünülmektedir. A3 öğretmenin, uzun yıllardır öğretmenlik yapıyor olması da, bu yaklaşımla ilgili bilgileri unutmamasına neden olmuş olabilir. Ayrıca A3 öğretmenin, dördüncü sınıf okutmasından dolayı bu yaklaşımı uygulayamadığı da düşünülmektedir. Çünkü dördüncü sınıf öğretim programları oldukça yoğundur. Bu nedenle, öğretmenin disiplinlerarası öğretim yaklaşımını yeterince uygulayamadığı düşünülmektedir. A3 öğretmenin, konunun diğer disiplinlerle ilişkili olmasına dikkat ettiği, diğer disiplinlerle tam ilişkiyi kuramadığı, zamanın yetersizliği ve araç-gereçlerin eksiliğinden dolayı disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygularken sorun yaşadığı görülmüştür. Gözlemler neticesinde, öğretmenlerin eğitim durumunun ve kıdem yılının disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygulamada etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- ✓ Araştırma esnasında öğretim programlarındaki yoğunluk nedeniyle sorunlar yaşandığı öğretmenler tarafından belirtilmiş ve araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Bu nedenle, öğretim programlarındaki yoğunluk azaltılmalıdır. Bu şekilde disiplinlerarası öğretim yaklaşımının uygulanmasında yaşanan zaman yetersizliği sorunu giderilecektir.
- ✓ Disiplinlerarası öğretim yaklaşımının uygulanmasında yaşanan sorunlardan birisi, öğretmenlerin bu yaklaşımla ilgili yeterli bilgilerinin olmamasıdır. Bu nedenle, öğretmenlere bu yaklaşımla ilgili hizmet içi eğitim verilmesi faydalı olacaktır.
- ✓ Öğretmenler tarafından araç-gereç eksikliğinden dolayı disiplinlerarası öğretim yaklaşımını uygulamada sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerde de bu sorun gözlenmiştir. Disiplinlerarası öğretim yaklaşımının etkili bir şekilde uygulanabilmesi için farklı disiplinlere ait araç-gereçler temin edilmeli ve imkanlar dahilinde fiziki alanlar oluşturulmalıdır.

- ✓ Yayınları tarafından ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlikler düzenlenirken, etkinliklerin farklı disiplinlerle ilişkilendirilmesine dikkat edilmelidir. Talim Terbiye Kurulu'da ders kitaplarını seçerken bu yaklaşıma uygun olarak ders kitaplarının hazırlanıp hazırlanmadığını kontrol etmelidir.
- ✓ Disiplinlerarası öğretim yaklaşımı ile ilgili olarak lisans düzeyinde bir dersin olması, öğretmenlerin mesleğe atandıkları takdirde bu yaklaşımı etkili bir şekilde uygulamasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, M. (2014). Nitel veri toplama araçları (s.337-371). M. Metin (Edt.) *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Acat, B ve Ekinci, A. (2005). Yapılandırmacı felsefe ve yeni öğretim programı programına etkileri. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı* (Cilt 2,s.2-10), Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Arslantaş, B. (2006). *İlköğretim 4. sınıf beden eğitimi dersi futbol temel becerilerinin disiplinlerarası öğretim yaklaşımına göre öğretiminde bir model uygulama*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Arslantaş, S. (2013). İlköğretim 4. sınıf görsel sanatlar dersinde disiplinlerarası yaklaşıma göre yapılan öğretimin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına etkisi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 2, 1-13.
- Aybek, B. (2001). Disiplinler arası (bütünleştirilmiş) öğretim yaklaşımı. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3, 1-7.
- Bogdan, R.C. & Biklen, S. (2007). *Qualitative rederch for education: An introduction to theories and methods*. New York: Pearson Education Group.
- Coşkun, S. (2009). *İlköğretim 8. sınıf matematik dersinin disiplinlerarası yaklaşımla işlenmesinin öğrencilerin matematik başarıları ve eleştirel düşünme eğilimleri üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five traditions*. California: SAGE.
- Diker, Y. (2003). *Disiplinlerarası öğretim yaklaşımına ilişkin durum çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Doğan, C. (2014). *Coğrafya öğretiminde disiplinlerarası ders işlenişinin başarıya etkisinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Duman, B. ve Aybek, B. (2003). Süreç temelli ve disiplinlerarası öğretim yaklaşımlarının karşılaştırılması. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 1-12.
- Guercio, C.J. (2003). *An interdisciplinary curriculum and its positive effect on student motivation in the classroom*. (Master thesis Caldwell College, Caldwell).
- Guthrie, J.T., Allan, W. & VonSecker, C. (2000). Effects of integrated instruction on motivation and strategy use in reading. *Journal of Educational Psychology*, 92 (2), 331-341.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M.B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Güven, E. ve Hamalosmanoğlu, M. (2012). İlköğretim 4. sınıf fen ve teknoloji ders kitabındaki çevre içerikli etkinliklerin disiplinlerarası yaklaşım yönünden incelenmesi. *Journal of European Education*, 2 (2), 1-8.
- Humphreys, H.A., Post, R.T. & Ellis, A. (1981). *Interdisciplinary methods: A thematic approach*. Santa Monica, CA: Goodyear Publishing Company.
- Jacobs, H.H. (1989). Design options for an integrated curriculum, H.H. Jacobs (Ed). *Interdisciplinary curriculum: Design and implementation*. Alexandria, VA: ASCD.
- Johnson, B. & Christensen, L. (2004). *Educational research: quantitative, qualitative and mixed approaches*. Boston: Pearson Education Inc.
- Konukaldı, I. (2012). *İlköğretim fen ve teknoloji eğitiminde disiplinlerarası tematik öğretim yaklaşımının öğrencilerin öğrenme üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Lattuca, L., Lois V. & Kimberly, F. (2004). Does interdisciplinary promote learning? Theoretical support and researchable questions. *The Review of Higher Education*, 28 (1), 23-48.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. California: SAGE.
- Martinello, M.L. (2000). *Interdisciplinary inquiry in teaching and learning*. Upper Saddle River: Gillian E. Cook.

- Merriam, S. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new materials*. Thousand Oaks: Sage.
- Özhamamcı, T. (2013). *İlkokul ve ortaokul öğretim programlarındaki disiplinlerarası öğretim uygulamalarına yönelik öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Özkök, A. (2005). Disiplinlerarası yaklaşıma dayalı yaratıcı problem çözme öğretim programının yaratıcı problem çözme becerisine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 159-167.
- Patton, M.Q. (1997). *How to use qualitative methods in evaluation*. California: SAGE.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research evaluation methods*. California: SAGE.
- Polit, D.F. & Beck, C.T. (2010). Generalization in quantitative and qualitative research: Myths and strategies. *International Journal of Nursing Studies*, 47, 1451-1458.
- Silverman, D. (2010). *Doing qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication.
- Sullivan, J.M. (2000). *A study of the effect of an interdisciplinary study improvement program on the academic achievement and classroom behavior among tenth grade students*. (Doctoral thesis, University of Massachusetts, Lowell).
- Suraco, T.L. (2006). *An interdisciplinary approach in the art education curriculum*. (Master thesis, Georgia State University, Atlanta).
- Tchudi, S. & Lafer, S. (1993). How dry is the desert? Nurturing interdisciplinary learning. *Educational Leadership*, 51 (1), 1-4.
- Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2002). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak M.E.B ilköğretim dördüncü sınıf fen bilgisi ders kitabına fizik konuları yönünden eleştirel bir bakış. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (3), 107-120.
- Wilson, C., Katos, V. & Stevens, C (2007). An interdisciplinary approach to forensic it and forensic psychology education. *Springer Boston*, 8, 65-71.
- Yarımca, Ö. (2010). *İlköğretim 2. kademe görsel sanatlar dersinde disiplinlerarası yaklaşıma dayalı uygulamalar*. (Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya). <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Yarımca, Ö. (2011). Disiplinlerarası yaklaşıma dayalı bir durum çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 25, 1-22.
- Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 89-94.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yin, R.K. (2009). *Case study research: Design and method*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.